

Установа “Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры”

Філіял “Літаратурны музей Максіма Багдановіча”

Даклад

«Архіў А.Я. Багдановіча ў фондах Літаратурнага музея М.Багдановіча»

Круглы стол “Максім Горкі і Адам Багдановіч:
сяброўства, народжанае на берагах Волгі”
(г. Мінск, філіял “Літаратурны музей Максіма Багдановіча”
26 верасня 2019)

Аўтар:
загадчык сектара ўліку і
захоўвання фонду М.Багдановіча
Скок Ірына Мікалаеўна

Мінск 2019

На сённяшні дзень музейныя прадметы, звязаныя з імёнамі М. Горкага і Багдановічаў, складаюць даволі значную колькасць сярод фондавых матэрыялаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча. Лёсы двух сяброў, М. Горкага і А. Багдановіча, цесна пераплятаючыся, і сёння даюць магчымасць атрымання новых знаходак і адкрыццяў.

У фондавым зборы Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, безумоўна, вылучаецца сваёй навуковай каштоўнасцю і колькасцю архіў А.Я. Багдановіча. Адзначым некалькі слоў пра з'яўленне архіва ў зборы музея. У 1960 г. архіў А.Я. Багдановіча быў перададзены яго сынам Паўлам і Мікалаем у Інстытут літаратуры АН БССР, дзе амаль не выкарыстоўваўся і не даследаваўся. У 1988 архіў трапіў у Літаратурны музей М. Багдановіча і першапачаткова знаходзіўся там на часовым захоўванні. У пач. 2000-х пачалася навуковая апрацоўка архіва, які паступова быў прыняты на пастаяннае захоўванне. Сёння фонд А.Я. Багдановіча, які паступіў з Інстытута літаратуры АН БССР, складае больш за 1300 адз., дзе ўмоўна можна выдзеліць наступныя катэгорыі фондавых матэрыялаў:

1. Машынапісныя і рукапісныя працы А.Я.Багдановіча: “Язык земли”, “Природа и люди в эпоху неолита”, “Население Верхнего Поволжья, Оки и Камы” (з прысвячэннем М. Горкаму: “Славной памяти моего старого друга Алексея Максимовича Пешкова (М. Горького)”, “Некрасов и поэзия”, “Водоречные и озёрные имена...” как исторический, этнологический и лингвистический материал”, “Этнический состав народов славянских и русских”, “Программа лекций по истории культуры”, “Краткий очерк деятельности Крестьянского поземельного банка в Ярославской губернии 1887-1914 гг.” і інш.

2. Успаміны А.Я. Багдановіча: 1. “Матэрыялы к біяграфіі М. Багдановіча”. 2. Успаміны пра М. Горкага. У 1935 г. рэдакцыя “Літаратурнага наследства” прапанавала Адаму Ягоравічу напісаць поўныя ўспаміны пра М. Горкага. У лісце да сябра А.Я. Багдановіч піша так: “Не без колебаний я согласился взяться за перо, ясно понимая как в жизни много поменялось и изменились оценки фактов и явлений, а стало быть – насколько эта задача ответственна, щекотлива и требует особо такта. Вспоминал я совместно пережитое с любовью, поскольку факты, события и суждения сохранились в моей памяти...”. У фондах Літаратурнага музея М. Багдановіча захоўваюцца наступныя ўспаміны: “Из жизни Алексея Максимовича Пешкова (М. Горького)”, “Странички из жизни Максима Пешкова / М. Горького”, “Воспоминания о Максиме Горьком” (черновые наброски), “Клочки воспоминаний о Максиме Горьком”, “В последние годы. Странички из жизни А.М. Горького”, “М. Горький и Фёдор Иванович Шаляпин в Нижнем” отрывок из воспоминаний, машынапіс “Письма А.М. Пешкова (М. Горького) к А.Е. Богдановичу” (прадстаўляе сабой расчытку лістоў М. Горкага з заўвагамі А.Я. Багдановіча).

Як сведка эпохі і таленавіты мемуарыст, А.Я. Багдановіч меў цягу да напісання кнігі не толькі пра сваё знаёмства з М. Горкім, але і пра сваё жыццё і жыццё сучаснікаў. Сярод такіх прац у фондах захоўваюцца наступныя: “Из

прошлого местечка Холопенич Борисовского уезда Минской губ.”, “Революционное движение в Минске и губернии в 80-ых нач. 90-ых гг.”, “К истории партии “Народной воли” в Минске и Белоруссии. 1880-1892 г.г.”, “Народники и народолюбцы Ярославщины” і г.д.

Неабходна адзначыць, што рукапісы і машынапісы навуковых прац і ўспамінаў прадстаўлены ў розных аўтарскіх рэдакцыях: варыянты, чарнавікі, скарачэнні і дапаўненні.

3. Перапіска. Вялікую цікавасць сярод музейных прадметаў, якія тычыцца ўзаемаадносін М. Горкага і А.Я. Багдановіча, прадстаўляе эпістальны жанр. Як вядома, перапіска сяброў вялася з 1925 па сакавік 1936, амаль да самай смерці М. Горкага (А.Я. Багдановіч перажыў свайго сябра на 4 гады). Так, сёння Літартурны музей М. Багдановіча захоўвае чарнавікі лістоў А.Я. Багдановіча да М. Горкага (Яраслаўль, крайнія даты 1928-к. 1935 гг.). Гэтыя лісты былі перапісаны А.Я. Багдановічам з арыгіналаў і складаюць 19 адз. захоўвання, прыняты на пастаяннае захоўванне ў 2005 г. У сваіх лістах саратнікі ўзгадвалі ўсе аспекты жыцця, агульных сяброў, дыскутавалі аб літаратуры, разам перажывалі трагічныя з’явы ў асабістым жыцці. А.Я. Багдановіч звяртаўся да М. Горкага па дапамогу ў рашэнні пытання аб прысваенні індывідуальнай пенсіі і апублікаванню сваіх навуковых прац. Захоўваецца перапіска А.Я. Багдановіча з рэдакцыяй маскоўскага часопіса “Литературное наследство” і горкаўскім абласным выдавецтвам. Гэта арыгіналы лістоў з боку устаноў і копіі адказаў А.Я. Багдановіча па пытанню напісання ўспамінаў пра М. Горкага для выдання зборніка аб творчай і грамадскай дзейнасці пісьменніка “Горький на родине”. Яшчэ адным адрасатам сям’і Багдановічаў была жонка М. Горкага – Е.П. Пешкава. Перапіска з ёю датуецца 1918-1940 гг. Характарызуючы адносіны А.Я. Багдановіча і Е.П. Пешкавай, можна прывесці наступную цытату з ліста А. Багдановіча да жонкі М. Горкага: “...Вы для меня – интереснейший человек в мире. Думаю и ко мне вы не можете относиться безразлично. Ведь столько радостей и общего горя, а это всё ближе роднит людей. И лучшая пора прошла во взаимном общении. Сколько было взаимных влияний, которые осели в душе”. Сапраўды, гэта быў дыялог блізкіх па духу людзей, шчырых і ўдзячных адзін аднаму. У лістах узгадваліся клопаты жыцця, агульныя знаёмыя Шчарбаковы, Ланіны, Грынявіцкія. Перапіска ўключае лісты з канвертамі, паштовыя карткі, тэлеграму, талон да пасылкі. Гэтыя музейныя прадметы (38 адз. захоўвання), прыняты на пастаяннае захоўванне ў 2007 г. і ўпершыню апублікаваны ў кнізе “М. Горький и А. Богданович: Дружба, рождённая на берегах Волги” (Москва, 2018). Пасля смерці А.Я. Багдановіча ў 1940 г. ліставанне К. Пешкавай і Багдановічаў не прыпынілася, што яшчэ раз падкрэслівае сяброўскія стасункі Пешкавай не толькі з Адамам Ягоравічам, але і з яго сынам Паўлам. У фондзе маюцца копіі лістоў Кацярыны Пешкавай да Паўла Багдановіча (крайнія даты 1940-1957 гг.). У гэтых лістах Кацярына Паўлаўна выказвае спачуванні ў выпадку смерці Адама Багдановіча і яго жонкі Аляксандры Апанасаўны, узгадвае Максіма Багдановіча, просіць перадаць у Музей М. Горкага “портрет Алексея Максимовича, переписку сестры, письмо к Вадиму от Германа

Лопатина”, а на Беларусь аддаць усё, што датычыць Максіма і працы Адама Ягоравіча. Арыгіналы гэтых лістоў сёння захоўваюцца ў БДАМЛіМ. У фондах Літаратурнага музея М.Багдановіча маецца адзін арыгінал ліста П. Багдановіча да Е. Пешкавай пра апошнія дні жыцця, смерць і пахаванне А.Я. Багдановіча; адзін арыгінал ліста Е. Пешкавай да П. Багдановічаў ад 27.02.1954 г., які ўтрымлівае інфармацыю аб клопаце пра здароўе Мікалая і Паўла, хатнія справы, паступіў у фонды ад ДМГБЛ у 2006 г.

Каштоўнымі матэрыяламі з архіва А.Я. Багдановіча з’яўляецца яго перапіска з жонкай Марыяй Апанасаўнай (29 адз. захоўвання), сынамі – (55 адз. зах.), пляменніцамі (102 адз. зах., дзе ў адным з лістоў распавядаецца пра сварку А. Багдановіча з Іванам Пляханам, які даў адмоўную характарыстыку ўспамінам А.Я. Багдановіча пра М. Горкага). Сярод эпісталарыяў фонду А.Я. Багдановіча і лісты ў розныя ўстановы па пытанню ўшанавання асобы М. Багдановіча і захавання яго спадчыны. Захаваліся чарнавікі лістоў наконт навуковых публікацый А.Я. Багдановіча ў выдавецтва Акадэміі гісторыі матэрыяльнай культуры, Інстытут па вывучэнню народаў СССР.

Калекцыя “Дакументы” прадстаўлена асабістымі дакументамі, заявамі, дакументамі Яраслаўскага сялянскага банка і яго ліквідацыі пасля рэвалюцыі, таксама маюцца дакументы па апублікаванню навуковых прац, пенсіённыя хадатайніцтвы А.Я. Багдановіча. У фондах захоўваюцца тры экз. газеты “Сталинская смена” за чэрвень 1936 г. з артыкуламі, прысвечанымі ўспамінам і пахаванню М. Горкага: “Через полицейские кардоны”, “О друге”, “Письмо его друга”, а таксама копія пропуску А.Я. Багдановіча для увахода на чырвоную плошчу ў дзень пахавання М. Горкага.

Фонд А.Я. Багдановіча налічвае 20 групавых і партрэтных фатаграфій А.Я. Багдановіча, у т.л. фота яго шлюбу з А. Волжынай. Таксама шлюбная фатаграфія 1889 г., на якой мы бачым маладых, М. Горкага з жонкай і сынам, сваякоў Волжыных. Фота паступіла на пастаяннае захоўванне ў 1981 г. ад Н.Б. Ватацы, якая атрымала яго ад стрыечнай сястры М.Багдановіча Г.К. Валасовіч-Гразновай. Парныя партрэты А.Я. Багдановіча і А. Волжынай, зробленыя ў дзень шлюбу ў фотамайстэрні Максіма Дзмітрыевіча ў Ніжнім Ноўгарадзе. Адна з фатаграфій паступіла ад Н.Б. Ватацы ў 1981 г., а да гэтага захоўвалася ў сям’і стрыечнай сястры М. Багдановіча – В.І. Гапановіч. У верасні 1964 г. яе дачка Н.Г. Кунцэвіч перадала яго Н.Б. Ватацы. Другая трапіла ў фонды ў 1994 г. ад А. Бачылы, якому фота трапіла ад жонкі П.А. Багдановіча Аўгусты Іванаўны. У фондах маюцца і два асобных фотартрэта, зробленыя ў дзень шлюбу: фота А.Я. Багдановіча (паступіла ў 1981 г. ад Н.Г. Кунцэвіч, стрыечнай пляменніцы М. Багдановіча) і фота А. Волжынай (перададзена Д. Бічэль-Загнетавай у 1986 г.). Захоўваецца фотартрэт А.Я. Багдановіча 1928 г., зроблены ў фотамайстэрні Сурыша, з дароўным надпісам М. Горкаму. Яго перадаў ў музей А. Бачыла ў 1982 г.: “Дорогому Алексею Максимовичу в напоминание старой дружбы. А. Богданович. 12.06.28 г.”.

Хацелася б спадзявацца, што далейшае вывучэнне багатай спадчыны і ўзаема сувязей такіх выбітных асоб, як М. Горкі і А. Багдановіч, паспрыяюць культурнаму ўзбагачэнню народаў Расіі і Беларусі.